

v

In memoriam Zdenki Šimončić-Bobetko

Ovaj broj *Povijesnih priloga* izlazi prvi poslije smrti dr. Zdenke Šimončić-Bobetko, koja ih je uređivala punih sedam godina te je moja obveza kao prethodnog urednika i prijateljice kolegice Zdenke da iznesem najvažnije podatke o njezinu životu i sjećanja na njezin rad. Iz bibliografije radova Z. Šimončić-Bobetko, koju je izradio mr. Andrej Čebotarev može se vidjeti da je Z. Šimončić-Bobetko gotovo u potpunosti u obliku sinteze apsolvirala povijest drvne i tekstilne industrije u Hrvatskoj u razdoblju između dva svjetska rata, te da je uz to objavila niz radova vezanih uz agrarnu reformu, kolonizaciju i položaj seljaka. Međutim, njezin glavni rad, doktorska disertacija o agrarnoj reformi, još nije objavljen, ali se je nadati da će biti pripremljen za tisak do jeseni ove godine i objavljen u izdanju Instituta, koji joj je bio matična kuća cijeloga njezinog radnog vijeka.

Ovdje objavljeni prilog je samo ponešto nadopunjeni govor koji sam održala u Institutu na komemoraciji Z. Šimončić-Bobetko 6. studenog 1995. godine. Usprkos snažnom emocionalnom naboju ovoga govora, mislim da ga ne treba mijenjati. Ja sam tako doživljavala svoju dugogodišnju kolegicu i željela bih da ovakvo sjećanje sačuvam kroz objavljivanje i u budućnosti.

Užasnuta sam primila vijest daje moja sputnica na temama iz gospodarske povijest dr. Zdenka Šimončić-Bobetko u bolnici gdje umire. Ovo umiranje je trajalo danima i njena smrt kosnula me se mnogo više nego što bih htjela priznati. Radile smo dvadeset godina u istoj sobi ove institutske kuće, dijeleći dobro i zlo, kako je već nailazilo, upotpunjavajući se gdje je trebalo, konfrontirajući se gdje je trebalo i gdje nije trebalo. Tijekom tog vremena razvile smo neki vrlo prisan odnos starije sestre prema mlađoj, i ja sam joj često naglašavala da sam ja polagala veliku maturu dok se ona upisivala u prvi razred gimnazije. I doista, često me je pitala za savjet u privatnim i službenim stvarima, iako nije uvijek učinila ono što sam joj sugerirala. Ali nisam nikada mislila da bih ja morala reći o mojoj dragoj prijateljici zadnju riječ.

Neću vas zamarati s brojnim datumima iz njezina života, datumima koji su predstavljali određene segmente u njezinu životu, ali nisu prevažni za ovo što Vam želim reći. Reći ću samo daje živjela 55 godina, od 17. siječnja 1940., kada je rođena u Zagrebu u vrijeme Banovine Hrvatske, pa do 30. listopada 1995., kada se je njezin život ugasio. Između toga stoji osnovna škola, gimnazija, Pravni fakultet, koji je diplomirala 27. lipnja 1964., postdiplomski studij iz područja državno-političkih znanosti na Pravnom fakultetu u Zagrebu, koji je završila 18. svibnja 1979. obranivši magisterij o tekstilnoj industriji Hrvatske u međuratnom razdoblju, učenje engleskog i njemačkog jezika u Školi stranih jezika, doktorat na temu »Agrarna reforma u sjevernoj Hrvatskoj (1918.-1941.)«, obranjen 1. listopada 1987. pred komisijom u sastavu dr. Stanko Pintarić, dr. Hodimir Sirotković, dr. Ivan Beuc i dr. Igor Karaman. Ovaj napor joj je omogućio napredovanje, i ona prolazi gotovo sve stupnjeve na ljestvici znanstvenoistraživačkih zvanja, od asistenta pa do izbora u znanstvenog asistenta iz područja pravno-ekonomskih znanosti 24. lipnja 1981., te do zvanja višega znanstvenog suradnika 1991. godine, koje zvanje joj je dodijelio Pravni fakultet u Zagrebu kao njezin matični fakultet. Mislim, međutim, da bi joj obilje njezinih doista kvalitet-

nih znanstvenih radova davalo pravo i na mjesto znanstvenog savjetnika, za stoje postupak bio u tijeku, ali nije dovršen. Iza ovako relativno jednostavnih data krije se mnogo, mnogo truda i napora da se sve to postigne, da od skromne djevojčice sa zagrebačke periferije postane znanstveni djelatnik i svakako najbolji poznavalac našeg agrara u međuratnom razdoblju, a i njezino znanje o industrijskom razvoju Hrvatske u međuratnom razdoblju bilo je zamjetljivo, stoje dolazilo do izražaja u njezinim istupima na znanstvenim skupovima, te našim međusobnim diskusijama.

Zdenka Šimončić-Bobetko bila je pravica. Iz prakse je poznato da su pravici najbolji istraživači gospodarske povijesti. Takovi su bili i Mijo Mirković i Rudolf Bičanić i Ivan Beuc i Zlatko Herkov. Pravici su bili na čelu hrvatskog privatnog bankarstva do 1945. godine, stvorivši od hrvatskog bankarstva kost u grlu srpskom privilegiranom bankarstvu, koje je znalo da samo uskromljenjem hrvatskog bankarstva mogu oslabiti i hrvatsku privredu i staviti je u onaj okvir koji su željeli. Zdenka Šimončić je imala široko znanje iz područja pravno-gospodarskih znanosti i tim se znanjem koristila pri pisanju u svojim radovima.

Došavši u Institut 1964., nekoliko je mjeseci radila kao stručna suradnica tadašnjeg ravnatelja dr. Franje Tuđmana. Nakon toga na njezin vlastiti zahtjev Tuđman je zapošljava u Znanstvenom odjelu Instituta, gdje se bavi temom »KPJ i ostale radničke i građanske stranke u Hrvatskoj prema državopravnom uređenju monarhističke Jugoslavije (1918.-1941.)«. Bila je to vrlo važna tema, koja ni do danas nije istražena, jer je odlaskom dr. Franje Tuđmana iz Instituta došlo do prestrukturiranja znanstvenih zadaća i ukinuća nekih tema, pa su ostavljene samo teme koje su bile jače vezane uz radnički, socijalistički i komunistički pokret i razvoj antifašističke borbe. Iz ovog razdoblja ona je ipak uspjela izraditi jedan prekrasan rad koji je i danas primjer kako treba istraživati izbore. Radi se o izborima za gradsko zastupstvo u ožujku 1920. godine, kada je izabran za gradskog načelnika Svetozar Delić, socijalist i komunist, koji je svoj ugled stekao brigom za prehranu radništva. Iako objavljen još 1968., ovaj rad nije ni do danas zastario, i svi koji se bave ovom etapom nezaobilazno citiraju ovaj rad.

Drugi blok njezinih tema je industrija Hrvatske od 1918. do 1941. godine. Na ovoj temi Z. Šimončić-Bobetko je radila najduže, objavljujući velik broj radova, od kojih i nekoliko cjelokupnih pregleda razvoja, koje je obrazlagala na domaćim i međunarodnim znanstvenim skupovima (Varšava 1973., Budimpešta 1974., Mogersdorf itd.). Nema smisla nabranje njezinih radova, jer je to vidljivo iz bibliografije koja prati ovo izlaganje. No treba istaknuti »Pregled literature i štampanih izvora o industrijskom razvoju Hrvatske u razdoblju između dva rata«, koji je objavljen 1975. u drugom broju *Časopisa za suvremenu povijest* za tu godinu. Onaj tko zna kako je teško izdvojiti ono stoje važno o ovoj temi od ogromnog broja nebitnih radova, zna koliko je časopisa i knjiga i novina trebalo uzeti u ruke da bi se on napisao i pri tome izabrati ono što je vrijedno da uđe u ovaj popis. Autorica pri tome donosi i neke naslove koji su bili poslije 1945. rijetko upotrebljavani, iako su vrlo vrijedni i po sadržaju i zbog njihovih pisaca.

Od planiranih obrada svih industrijskih grana Zdenka je uspjela obraditi u potpunosti samo dvije: »Razvoj tekstilne industrije u Hrvatskoj u razdoblju između dva svjetska rata«, stoje i njezin magisterij obranjen na Pravnom fakultetu u Zagrebu pred komisijom u kojoj su bili dr. Stanko Pintarić, dr. Ivan Beuc i dr. Hodimir Sirotković. Druga industrijska grana kojom se bavilajest drvna, iz koje je centrirala istraživanja oko velike svjetske krize kada drvna industrija od respektabilne gospodarske grane u Hrvatskoj postaje vrlo rizična grana koja rada afere i štrajkove, te je ovaj rad objavila u *Radovima* Instituta za hrvatsku povijest Sveučilišta u Zagrebu, br. 8, iz 1976. godine. U okvir ove struke spada i obrada razvoja industrije 300 godina starog Belišća u međuratnom razdoblju.

Treća skupina radova vezana je uz agrarnu reformu. Bila je to tema koju je prihvatila s obrazloženjem da, dok radništvo čini u međuratnom razdoblju jedva 8% radne populacije, seljaštvo je apsolutna većina, te da o selu i problemima sela treba više i sadržajnije pisati. Bilo je to već i vrijeme izvjesne liberalizacije tema u Institutu, koji tada vodi Zlatko Cepo, pa se Zdenka oduševljeno bacila na proučavanje agrara u Hrvatskoj. Proučivši literaturu, nije bila zadovoljna ni s jednim radom. Radi toga se prihvatila rada u Hrvatskom državnom arhivu na proučavanju fonda »Agrarna reforma odnosno veleposjedi«. Bio je to dugotrajan i težak posao, jer je trebalo proučiti provedbu agrarne reforme na svakom veleposjedu, ustanoviti koliki je posjed bio gruntovno a koliki katastarski, što je izdvojeno za agrarnu reformu u prvom naletu i 1925., a što po Zakonu o likvidaciji agrarne reforme iz 1931., što su seljaci sami otkupili 1925. godine, a onda ustanoviti tko su bili agrarni interesi i što su oni dobili. Šimončićka je ovaj posao obavila sjajno, ali, na žalost, samo za sjevernu Hrvatsku. Osjećajući velik nedostatak da joj je ova tema, koja je bila obranjena pred istom komisijom kao i magisterij, krnja bez Dalmacije, ona je 1989. god. objavila *u Povijesnim priložima* i rad o agrarnoj reformi u Dalmaciji, ali kako nije raspolagala s istim arhivskim izvorima kao za sjevernu Hrvatsku, ovaj rad nije posve dorađen. Posebno je obradila i kolonizaciju na području Hrvatske u istom razdoblju, te je još 1990. činjenicama upozorila na izmjenu demografske strukture po nacionalnoj osnovi kroz agrarnu reformu i kolonizaciju, i time usmjerila buduća detaljna istraživanja u ovom smjeru. Htijući upozoriti na velike hrvatske raznolikosti u agraru, Šimončićka je objavila više radova koji obrađuju agrarnu reformu u pojedinim regijama i kotarevima. I ovdje se koristi gotovo isključivo arhivskom građom, i ovim radovima nedostaje samo jedno, a to je priključak na razvoj agrara u Hrvatskoj do 1918. godine uz prikaz propadanja i raspadanja veleposjeda već pod vladavinom narodne stranke, unionista i hrvatsko-srpske koalicije, stoje tako nostalgичno zahvatio Ksaver Šandor Đalski, a situaciju 1848. utvrdila Štefanija Popović. No obradom zbivanja u međuratnom razdoblju, kada je i materijalno kroz agrarnu reformu posve uništeno iskonsko hrvatsko plemstvo, koje je, ma kako protkano tuđinskim elementima, ipak bilo nosilac hrvatske državnosti ne samo kroz virilistički rad u Hrvatskom saboru i rad Hrvatsko-slavonskoga gospodarskog društva, koje je također likvidirano 1925., već i politički, Zdenka je pokazala kako je mogući nosilac gospodarskog napretka ostalo samo građanstvo, čime je priređena osnova za industrijalizaciju ali i za razarajuću socijalnu revoluciju 1941-1945., kada je uništen i vodeći građanski sloj. Naime, agrarnom reformom struktura malih seoskih posjeda u Hrvatskoj i nije bitnije izmijenjena, a nosioci napretka u agraru i mogući nosioci kreditnih zaduženja su dobrim dijelom uklonjeni s gospodarske scene Hrvatske. Zdenka je posebice obradila agrarnu reformu na području Hrvatskog zagorja, Međimurja i Podravine, Đakovštine, Siska, Donjeg Miholjca i Virovitice. Imala je živu želju da joj agrarna reforma izađe kao knjiga, ali ne onakva kakvu je obranila kao doktorsku disertaciju, već prilagođena današnjem trenutku Hrvatske - i prostorno, i misaono, i terminološki, i nacionalno. Željela je tu knjigu opremiti slikama, grafikonima i tabelama. Željela je da joj ta knjiga bude životno djelo, da kaže sve što o agrarnoj reformi treba reći, kriknuti, viknuti, kako je to perom izrekao Mihovil Pavlek Miškina, jer ona je ključ spoznaje naših političkih prilika na kraju prvoga svjetskog rata i prilika uoči ulaska u drugi svjetski rat. To je rekla i u svojim zadnjim radovima »Mijena strukture poddiobe zemljišnih gospodarstava u Hrvatskoj 1895.-1931.« i »Selo u Hrvatskoj 1918.-1934.-gospodarski aspekt«, koji su objavljeni u *Povijesnim priložima* br. 12 i 13.

Zdenka Šimončić-Bobetko bila je sudionik brojnih znanstvenih skupova u zemlji i izvan nje, pa su tako nastali njezini radovi vezani uz industrijski razvoj Varaždina, zagrebačkog Trnja i Trešnjevke. Ona je sudjelovala i u izradi Karamanove edicije *Enciklopedija hrvatske povijesti i kulture* (Zagreb, 1980.), koja je zabranjena ne samo zbog Jelićevih napisa već vjerojatno zbog čitave svoje koncepcije, premda, dakako, u knjizi ima nedovoljno odrednica da se obradi čitava povijest i kultura Hrvatske, jer je ona bila odraz onih snaga koje je danas već pokojni Igor Karaman mogao okupiti na toj zadaći.

Zdenka Šimončić-Bobelko je čitav svoj radni vijek provela u Institutu za suvremenu povijest, iako su joj se nudile vrlo povoljne prilike za rad u gospodarstvu i na Pravnom fakultetu. Bila je vjerna ovoj ustanovi u kojoj se izgradila u znanstvenog djelatnika i njezino dozrijevanje izraženo je u kvaliteti njezinih radova koji su od godine do godine bivali sve bolji. Njezini radovi bit će sastavni dio one hrvatske historiografije koja ide u budućnost. Bavila se je i športom, uglavnom planinarenjem i tenisom, ali je njezin glavni cilj ipak bilo napisati radove trajne vrijednosti iz gospodarske povijesti, uvažavajući sve čimbenike koji su utjecali na taj razvoj i na taj način se daleko odmaknuti od marksističke historiografije gospodarske povijesti.

Zdenka je bila i glavni i odgovorni urednik *Povijesnih priloga* od broja 7 do broja 13. U ovoj ulozi bila je ugodan i brižan suradnik, koja se veselila svakom broju kao što se majka veseli svom djetetu. Mislim da je bila ponosna na ovaj časopis, koji je pod njezinim uredništvom dobio boju lišća na početku ljeta i u svakom broju nalazi se i njezin rad. Ustvari Zdenka Šimončić-Bobelko je bila vjerni suradnik ove edicije od njezinog prvog broja.

Hvala dr. Zdenki Šimončić-Bobelko za sve što je učinila. Njezino djelo bit će poticaj za daljnje proučavanje gospodarstva međuratnog razdoblja, kako onog u gradu, tako još više onog na selu. Duboko žalim što je više nema i što ne mogu i dalje recenzirati njezine radove i iz njezinih ruku primati *Povijesne priloge*, kojima je ona bila sedam godina urednik.

Mira Kolar-Dimitrijević

Bibliografija radova dr. Zdenke Šimončić-Bobelko

/. Izvorni znanstveni radovi

1. *Mjesna politička organizacija SRPJ (k) Zagreba i izbori za gradsko zastupstvo u Zagrebu 21. ožujka 1920. godine, Revolucionarni radnički pokret u Zagrebu između dva svjetska rata, Zbornik radova, Institut za historiju radničkog pokreta Hn'atske, (Zagreb, 1968.) 170-196.*
2. *Procesy industrializacji i dzieje zakładów przemysłowych w historiografii jugosłowiańskiej okresu powojnego. Kwartalnik, Instytut wydawniczy CRZZ, 2, 46 (Warszawa, 1973.) 68-77.*
3. *Osnovne karakteristike industrijskog razvitka na području Hn'atske u međuratnom razdoblju (1918-1941), Komisija za ekonomsku povijest Jugoslavije. Acta historico-oeconomica Iugoslaviae, 1 (Zagreb, 1974.) 61-79.*
4. *Fragen der industriellen Entwicklung Jugoslawiens in der Geschichtsschreibung der Nachkriegsepoche. - Gekürztes Protokoll der vom 7. bis zum 10. Juni veranstalteten Zweiten internationalen Konferenz für Betriebsgeschichte, Die Ungarische Historiker Gesellschaft (Budapest, 1974) 23-34.*
5. *Pregled literature i štampanih izmra o industrijskom razvoju Hrvatske u razdoblju između dva svjetska rata, Časopis za suvremenu povijest, 2 (Zagreb, 1975.) 101-131.*
6. *Križa u industriji Jugoslavije 1930-1934. s posebnim osvrtom na Hivatsku, Svetska ekonomska križa 1929-1934. godine i njen odraz u zemljama jugoistočne Evrope. Zbornik ra-*